

आकाशदर्शन

युरेनस रात्रभर दिसणार

डॉ. प्रकाश तुपे

डोळ्यांनी सहज न दिसू शकणारा युरेनस या महिन्यात तेजस्वी होत आहे. अंधाऱ्या ठिकाणाहून नुसत्या डोळ्यांनी, तर शहरामधून बायनॉक्युलरच्या साहाय्याने सूर्यमालेतील सातव्या क्रमांकाच्या ग्रहाला पाहता येईल. युरेनसची प्रतियुती २६ सप्टेंबर रोजी होत आहे. या दिवशी तो सूर्यास्तास पूर्वेस उगवेल व रात्रभर आकाशाची फेरी मारून सूर्योदयी पश्चिमेस मावळेल. प्रतियुतीकाळात तो पृथ्वीजवळ आल्याने तेजस्वी दिसत आहे. त्याची तेजस्विता ५.७ होत असून, त्याचे बिंब ३.७ विकलांचे दिसत आहे. तो जरी पृथ्वीजवळ आता असला तरी त्याचे आपल्यापासूनचे अंतर पृथ्वी-सूर्य अंतरापेक्षा १९ पट जास्त म्हणजे १.७७ अब्ज मैल असेल.

युरेनस मीन राशीत असून, त्याला शोधण्यासाठी महाश्वच्या चौकड्यातील पूर्वेकडील अल्फा व गॅमा या दोन ठळक ताऱ्यांची मदत

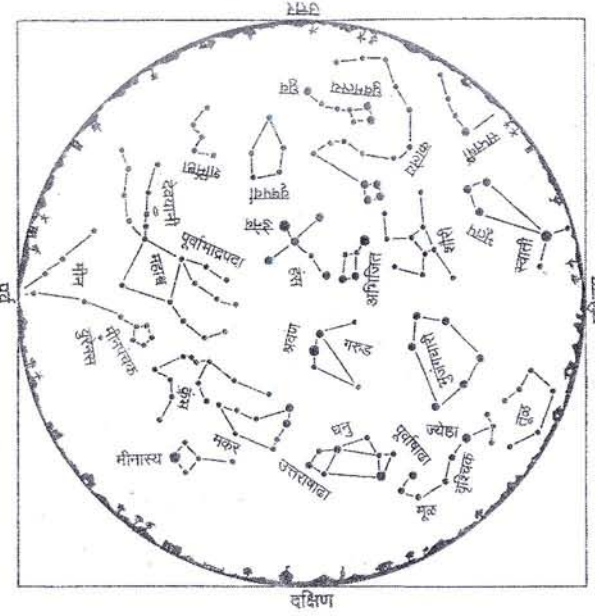
ध्यावी. या दोन ताऱ्यांना जोडणारी रेषा पुढे वाढविल्यास मीनेच्या मंद ताऱ्यांच्या परिसरात, निळसर-हिरवट रंगाचा युरेनस दिसेल.

ग्रह :
बुध : गेल्या महिन्याच्या अखेरपासून बुध सूर्योदयापूर्वी पूर्वक्षितिजावर दिसत आहे. या महिन्याच्या प्रारंभी तो पहाटे पाचच्या सुमारास सिंह राशीत असताना उगवताना दिसेल. बुध तीन सप्टेंबर रोजी सूर्यापासून दुरात दूर अशा १८ अंशांवर पोचेल. या वेळी त्याचे ८ विकलांचे बिंब उणे ०.१ तेजस्वितेचे दिसेल. बुधाच्या खालच्या बाजूस मघाचा तारा दिसत असून, बुध त्याकडे सरकत असून, ९ सप्टेंबर रोजी ते एकमेकांपासून ०.७ अंशावर येतील. पुढील दिवसात बुध सूर्याकडे सरकत असल्याने उशिरा उगवत

जाऊन संधिप्रकाशात दिसेनासा होईल. तो सूर्यामागे २८ सप्टेंबर रोजी पोचेल.

शुक्र : सूर्यसात्रिध्यामुळे शुक्राचे दर्शन या महिन्यात दुर्लभ ठरेल. तो पश्चिम क्षितिजावर दाखल झाला असून, सूर्यास्तांतर अवघ्या अर्ध्या तासातच मावळत असल्याने दिसू शकणार नाही. मात्र महिनाअखेरीस तो पश्चिमेस संधिप्रकाशात दिसू शकेल. या वेळी त्याची तेजस्विता उणे ३.९ असेल.

मंगळ : उत्तरपूर्व क्षितिजावर मंगळ पहाटे उगवताना दिसेल. महिन्याच्या सुरवातीस तो मिथुन राशीत पावणेतीनच्या सुमारास उगवेल. या राशीच्या डेल्टा ताऱ्यालागत तो एक सप्टेंबर रोजी दिसेल. यानंतर तो पूर्वेस सरकत मिथुनेतून कर्केत जाईल. मंगळ मिथुनेच्या कश व प्लव ताऱ्यांच्या उजवीकडून सरकताना या ताऱ्यांच्या ओळीत १०-११ सप्टेंबर रोजी दिसेल. कर्केतून प्रवास करीत मंगळ महिन्याच्या अखेरीस पुष्य नक्षत्रात (बी हाईव्ह तारकागुच्छ) दाखल होईल. मंगळाची तेजस्विता

सप्टेंबर महिन्यांचे रात्री नऊचे आकाश. (नकाशा डोक्यावर धरून दिशा जुळवून पहाव्यात.)

१.४ असेल, तर त्याचे बिंब अवघे ४.९ विकलांचे दिसेल. चंद्रकोरीजवळ मंगळ २३ तारखेला दिसेल.

गुरू : दक्षिणपूर्व क्षितिजावर तेजस्वी गुरू उगवताना पूर्वरात्री दिसेल. महिन्याच्या प्रारंभी तो रात्री दहाच्या सुमारास उगवेल व दररोज लवकर लवकर उगवत जाऊन महिनाअखेरीस रात्री आठ वाजता पूर्वक्षितिजावर दिसू लागेल. तो मेघ

राशीत असून, उत्तरपश्चिमेस सरकत आहे, म्हणजेच तो वक्री आहे. गुरूचे बिंब ४७ विकलांचे दिसत असून, त्याची तेजस्विता उणे २.७ असेल. चंद्राजवळ गुरू १६ तारखेच्या रात्री दिसेल.

शनी : पश्चिम क्षितिजावर सूर्यास्तांतर शनी दिसू लागेल. महिन्याच्या सुरवातीस तो रात्री पावणेनऊच्या सुमारास मावळेल व नंतर लवकर लवकर मावळत जाऊन महिनाअखेरीस संधिप्रकाशात दिसेनासा होईल. शनी कन्या राशीत आहे. आज, १ सप्टेंबर रोजी रात्री चंद्र, कन्येतील चित्रेचा ठळक तारा व शनी एका ओळीत व जवळ दिसतील. शनीचे बिंब १६ विकलांचे दिसत

असून, त्याभोवती ३८ विकलांची कडी दिसतील. या महिन्यात ही कडी ८ अंशांनी कललेली दिसतील.

युरेनस-नेपच्यून : महिन्याच्या प्रारंभी युरेनस सूर्यास्तांतर तासाभरात उगवताना दिसेल व हळूहळू लवकर लवकर उगवत जाऊन महिनाअखेरीस सूर्यास्तास उगवेल. तो मीन राशीत असून, त्याची प्रतियुती २६ सप्टेंबर रोजी होईल. नेपच्यूनची प्रतियुती गेल्या महिन्यात झाली असल्याने तोदेखील रात्रभर आकाशात दिसेल. नेपच्यून कुंभेत असून, या राशीच्या ३८ क्रमांकाचा तारा व आपोटा तारा यादरम्यान दिसेल. नेपच्यूनची तेजस्विता ७.८ असेल.

लघुग्रह : गेल्या महिन्यात प्रतियुती झालेला व्हेस्टा आज १ सप्टेंबर रोजी मकर राशीच्या सायंताऱ्यालागत दिसेल. या संपूर्ण महिन्यात व्हेस्टा याच परिसरात असल्याने शोधणे सोपे होईल. सीरीस या लघुग्रहाची प्रतियुती १६ सप्टेंबर रोजी होत आहे. तो सिटस तारकासमूहात असून, त्याची तेजस्विता ७.१ असेल.

चंद्र-सूर्य : भाद्रपद पौर्णिमा १२ सप्टेंबर रोजी दुपारी २.५७ वाजता होत असून, अमावस्या २७ तारखेला दुपारी ४.३९ वाजता होईल. चंद्र पृथ्वीपासून दूर (४,०६,०६७ कि.मी.) १५ सप्टेंबर रोजी, तर पृथ्वीजवळ (३,५७,५५५ कि.मी.) २८ तारखेला असेल. सूर्य सिंहेतून कन्येत जाईल. तो २३ सप्टेंबर रोजी शरद संपातबिंदूवर पोचेल. याचा अर्थ असा, की तो या दिवशी आकाशीय विषुववृत्तावर असेल व यानंतर दक्षिणेकडे जाईल. आता पुढील सहा महिन्यांच्या काळात आपल्याकडे दिनमान कमी व रात्री मोठ्या असतील.